SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences

Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-son (5-jild)

2025

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V5I2Y2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasida xizmat koʻrsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat Gʻaybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), Oʻzbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Joʻrayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom oʻgʻli — yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), Samarqanddavlatuniversiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport boʻyicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot boʻlimi psixologik xizmat boshligʻi.

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Poʻlatovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, Oʻzbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Boʻtayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, Oʻzbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Roʻyxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari boʻyicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar roʻyxatiga kiritilgan.

"Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari" elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat roʻyxatiga olingan.

Muassis: "SCIENCEPROBLEMS TEAM" mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyogʻoch koʻchasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bogʻlanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
5-jild, 2-son (Fevral, 2025). - 630 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna
SHARQSHUNOS A.L.KUNNING XIVA XONLIGI ARXIV HUJJATLARINI SAQLASH VA TADQIQ QILISHDAGI XIZMATLARI 13-19

Matyakubov Xamdam Xamidjanovich
MARKAZIY OSIYO SIVILIZATSIYALARI VA OROLBO‘YI HUDUDIDAGI MADANIYATLAR O‘RTASIDAGI O‘ZARO TA’SIR VA HAMKORLIK 20-24

Raximov Bektosh, Pirmamatov Ramziddin
TURKISTONDA JADIDLARNING TA’LIM-TARBIYA TIZIMINI ISLOH QILISH BORASIDAGI HARAKATLARI TARIXIDAN 25-29

Хуррамова Саодат Хабибовна
ИЗУЧЕНИЕ ИСТОРИИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ РУССКИМИ УЧЕНЫМИ В СЕРЕДИНЕ XIX ВЕКА 30-37

To‘ychiyeva Dilnoza Ikrom qizi
ZOMIN TUMANINING XX ASRNING 80-YILLARIDAGI IJTIMOIY, IQTISODIY VA MADANIY HAYOTI 38-44

Elboyeva Shaxnoza
AYOLLARNING SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR VA BU BORADA O‘ZBEKISTON TAJRIBASI 45-50

Kanimkulov Olimjon, Xikmatova O‘g‘iloy
TUZNING QADIMDAN HOZIRGI KUNGACHA BO‘LGAN TARIXI HAQIDA 51-54

Tojiev Alisher Sultannazirovich
MUSTAQILLIK YILLARIDA XORAZM VILOYATIDA TURIZM SOHASI UCHUN KADRLAR TAYYORLASH MASALASI 55-60

Bekbayev Bekjon
XX ASRNING BIRINCHI YARMIDA TOSHKENTDAGI QOZOQLAR TARIXIDAN 61-67

Salayev Umrbek Kadambayevich
JANUBIY OQCHADARYO HUDUDIDA KECHGAN ETNIK JARAYONLAR TARIXI SAHIFASIGA DOIR BA’ZI CHIZGILAR 68-71

Ro‘ziyeva Mashxura Abdimuminovna
LO‘LILAR IJTIMOIY HAYOTINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 72-78

Turdiyeva Mohinur Ilhomjon qizi
ICHKI SAVDO QO‘QON XONLIGI IQTISODIY TARAQQIYOTINING MUHIM OMILLARIDAN BIRI (1701-1876) 79-84

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Kazakov Olim Sabirovich
XIZMATLAR SOHASIDA BOSHQARUVNING YETAKCHILIK KONSEPSIYALARIDAN FOYDALANISH 85-89

Исламутдинова Дина Файзрахмановна
РАЗВИТИЕ ЭКСПОРТА В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 90-98

Alikulov Mehmonali Salahiddin o‘g‘li
QISHLOQ XO‘JALIGIGA INVESTITSIYALARNI KENG JALB QILISHDA QISHLOQ XO‘JALIGIGA YO‘NALTIRILGANLIK INDEKSINING AHAMIYATI 99-106

Omonov Akrom, Ruziyev Baxtiyor
O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI AKTIVLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO‘LLARI 107-113

Tangirov Abduxolik, Nurmanov Sherzod
CHO‘L-YAYLOVLARI EKOLOGIK HOLATI VA ULARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LARI 114-121

Aliyarov Olim Abdug‘aparovich
MULKIY SOLIQQA TORTISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI 122-132

Komilov Bakhtiyorjon
UNLOCKING THE POTENTIAL OF E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA 133-144

Djumanov Saitmurod Alibekovich
MAHSULOT TANNARXIGA KIRITILADIGAN XARAJATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 145-150

Yariyev Sherzod Shukurjanovich
DAVLAT SEKTORIDA AUDITNI RAQAMLASHTIRISH MASALALARI 151-155

Matkarimov Feruz Bekturdiyevich
MINTAQADA TO‘QIMACHILIK SANOATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH 156-160

Xaydarova Durdona, To‘xtayeva Moxinur
DAVLAT BUDJET DAROMADLARI TUSHUMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 161-166

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Yusubov Jaloliddin Kadamovich
ABU NASR FOROBIYNING MA’NAVIY-AXLOQIY IDEALLARI VA ULARNING ZAMONAVIY IJTIMOIY-GUMANITAR FANLAR RIVOJIDAGI AHAMIYATI 167-175

Nosirxo‘jayeva Gulnora Abduqahhorovna
FOROBIY ASARLARIDA ADOLAT VA MA’NAVIY YUKSALISH MUAMMOLARI 176-179

Xoliqov Yunus Ortiqovich
BAG‘RIKENGLIK VA MILLATLARARO MADANIYAT — JAMIYAT TARAQQIYOTINING ASOSI 180-184

Berdaliyeva Sevara
ANALYSIS OF VIEWS ON THE ORDERING OF SOCIAL LIFE IN THE WORK OF YUSUF KHOS KHAJIB “KUTADGU BILIG” 185-191

Parpiyev Muhammadjon Tolibovich
SHARQ RENNESANSI KELIB CHIQISHINING IJTIMOIY-FALSAFIY OMILLARI 192-197

Yarashova Mohlaroyim Shuxrat qizi
IBN ARABIY “VAHDATUL VUJUD” TA’LIMOTINING FALSAFIY ASOSLARI VA AHAMIYATI 198-202

Ulug'murodov Elyor Saydulloevich
ISLOM GNOSEOLOGIYASIDA RATSIONALIZM MUAMMOSI 203-206

Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich
AXBOROT MAKONIDAGI TRANSFORMATSIYALASHUVNING
DIALEKTIK MAZMUNI 207-213

Xasanov Boburjon Xakimovich
EKSTREMISTIK FAOLIYATNING KELIB CHIQISH TARIXI VA TUSHUNCHALARI 214-219

Shokirov Mubin Rustamovich
MILLIY O'ZLIKKA SADOQAT – UMRBOQIY QADRIYAT 220-225

Ismoilov Maxammadixon
HOZIRGI ZAMON EKOLOGIK MANZARASIDA DESTRUKTIV VA KONSTRUKTIV
MUNOSABATLAR DIALEKTIKASI 226-230

Shokirov Murod Rustamovich
YANGI O'ZBEKISTONDA QADRIYATLARNING QAYTA TIKLANISHI 231-234

Hamroyev Saidjon Sanoyevich
YANGI O'ZBEKISTON STRATEGIYASIDA IJTIMOIY ADOLATNING BARQAROR
TARAQQIYOTNI TA'MINLASH ASOSI SIFATIDAGI O'RNI 235-239

Sharopov O'lmasbek Shuhrat o'g'li
ZAMONAVIY OILADA BOLA TARBIYASINING ASOSIY OMILLARI
(TARBIYA JARAYONIDA OTA-ONANING ROLI) 240-243

Ulug'ov Jasur Nasirdinovich
INSON KAMOLOTI: ISLOMIY QADRIYATLAR VA ULARNING
IJTIMOIY HAYOTGA TA'SIRI 244-249

Qodiraliyev Abror Tojimurot o'g'li
BOSHQARUVCHILIK FAOLIYATI SHARQ MUTAFAKKIRLARI
QARASHLARI MISOLIDA 250-253

Ibragimov Kudrat
XALQARO MUNOSABATLAR TIZIMIDA MARKAZIY OSIYONING YANGI MUSTAQIL
DAVLATLARI 254-260

Oripov Axmadjon Muxammadjonovich
VATANPARVARLIK TUSHUNCHASI SHAKLLARINING IJTIMOIY-FALSAFIY
TALQINI 261-267

Ibragimova Zulayxo Karimbayevna
RAHBAR AXLOQIY-ESTETIK KAMOLOTINING SHAKLLANISH JARAYONLARI
VA ASOSIY KOMPONENTLARI 268-274

Abdullayev A'zam Abdiyevich
YOSHLARDA IJTIMOIY-IQTISODIY FAOLLIGI DIALEKTIKASI VA UNING AYRIM
XUSUSIYATLARI 275-281

Ochilov Azimjon Tuxtamishovich
IJTIMOIY QADRIYATLARNING DEFORMATSIYASI VA KORRUPSIYANING
TARQALISHI 282-285

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Raxmanova Sarvinoz Alisherovna
SABR VA CHIDAMGA OID FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING SEMANTIK TAHLILI (INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARI MISOLIDA) 286-289

Kaxarova Iroda Sidikovna
MODAL SO‘ZLARDA SHARTLILIK VA TIPOLOGIK OMIL: SEMANTIK TURLANISH 290-296

Babadjanova Nazokat Davronbekovna
“YUSUF VA ZULAYHO” DOSTONINING XALQ VARIANTLARI TAHLILI 297-302

Sayidova Shakhrizoda Nasrulloyevna
RELIGIOUS VIEWS OF THE CHARACTER OF AMIR TEMUR IN MUHAMMAD ALI'S WORK “ULUG‘ SALTANAT” 303-308

Hatamova Kamola Toshmurod qizi
TIJORAT HUJJATLARI TILIDA TERMINOLOGIK LEKSIKA 309-316

Ibodullayeva Dinora Bahramjanovna
TERMINOLOGIYANING O‘ZBEK VA XORIJIY TILSHUNOSLAR TOMONIDAN O‘RGANILISHI 317-321

Otajonova Dildor Baxtiyarovna
SUD JARAYONIDA OLIB BORILADIGAN NUTQ FAOLIYATI MAHSULOTLARINING SUD-TIBBIY VA LINGVISTIK EKSPERTIZA TEKSHIRUVI 322-326

Khasanov Mahmud Abdurakhmanovich
PHONOLOGICAL AND MORPHOLOGICAL INTERACTIONS AMONG THE LANGUAGES 327-331

Xoshimova Oydina Shuxrat qizi
OLAMNING LISONIY MANZARASIDA NOMINATSIYANING O‘RNI VA RANGLAR IFODASI 332-338

Babayeva Iroda
THE CHARACTERISTICS OF NEWSPAPER HEADLINES IN TERMS OF THEIR STRUCTURE AND MEANING 339-342

Fozilov Odil Yuldashevich
USE OF LOGICAL AND FIGURATIVE PERIPHRASES IN MODERN UZBEK LANGUAGE........ 343-346

Raxmonova Dildora Mirzakarimovna
JADID DRAMALARIDA ISLOM MADANIYATI VA MILLAT TANAZZULI MASALALARI TALQINI (ABDULLA QODIRIYNING “BAXTSIZ KUYOV” DRAMASI MISOLIDA) 347-351

Mamataliyeva Navbahor Xujamberdiyevna
TEZ AYTISHLARNING SINTAKTIK TUZILISH JIHATDAN TAHLILI 352-357

Xamidova Sayyora Nurmatovna
KATEGORIYA SIFATIDA SHAKLLANGAN MODALLIK TURLARINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 358-363

Mengboyev Azizbek Alijon o‘g‘li
INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI MILLIY BAYRAM NOMLARINING CHOG‘ISHTIRMA TADQIQI 364-368

Hayitova Shohida Erkin qizi
INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI OTA KONSEPTINING CHOG‘ISHTIRMA TAHLILI 369-373

Xolboyeva Iroda Shuxrat qizi
SOMATIK KOMPONENTLI PROVERBIAL FRAZEOLOGIZMLARDA EKVIVALENTLIK MASALASI 374-378

Saparniyazov Omirbek Nukusbayevich
MARK TVEN VA MUQIMIY ASARLARINI QIYOSIY O'RGANISH: ADABIY UMUMIYLIK VA USLUBIY O'ZIGA XOSLIGI 379-385

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Мухитдинова Фирюза
КЛЮЧЕВЫЕ ПРИОРИТЕТЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА 386-393

Uzakova Go'zal Sharipovna
HUDUDLARNI ZONALASHTIRISHNING HUQUQIY MASALALARI 394-403

Tulaganova Gulchexra, Nurilloyev Shavkat
INSON QADRINI YUKSALTIRISH VA ERKIN FUQAROLIK JAMIYATINI YANADA RIVOJLANTIRISH 404-414

Yakubova Iroda Bahramovna
MUALLIFLIK SHARTNOMASINING MAZMUNI, TUZILISHI VA UNING ASOSIY SHARTLARI 415-419

Obidov Tolibjon Avezxanovich
JINOIY SUD ISHLARINI YURITISH SOHASIDAGI O'ZARO HAMKORLIK MASALALARI 420-425

Tuxtashev Sherzod Azimovich
JINOYAT ISHINI TO'XTATIB TURISHNING JABRLANUVCHI VA AYBLANUVCHI UCHUN HUQUQIY OQIBATLARI 426-430

Maxamatov Maxmud Maxamataminovich
INSON HUQUQLARINI XALQARO ORGANLARDA HIMOYA QILISH MASALALARI 431-436

Rahmatov Elyor Jumaboyevich
BOJXONA MA'MURIYATCHILIGINI ISLOH QILISHDA BOJXONA ORGANLARINING DAVLAT IQTISODIY VA HUQUQIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ISHTIROKI 437-441

Jumaniyozova Dilfuza Kamolovna
IJTIMOIY XAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR MUAMMOLARI YECHIMI: XORIJ TAJRIBASI 442-447

Shermatov Nuriddin
RAQAMLI ERADA SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ADDITIV (3D PRINTING) TEXNOLOGIYALARI INTELLEKTUAL MULK HUQUQINING OBYEKTI SIFATIDA 448-455

Juraeva Asal
EXECUTION OF INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRAL AWARDS 456-461

Собиров Саидбек Махмудович
ДОКТРИНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ И ПРИКЛАДНЫЕ ВОПРОСЫ СУДЕБНОГО ПРИМЕНЕНИЯ И ТОЛКОВАНИЯ ОТДЕЛЬНЫХ НОРМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ 462-467

Nurbayev Muzaffar Erkinovich
DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATI INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY DOKTRINASINI TAKOMILLASHTIRISH 468-478

Qudratillayev Jaxongir Zokirjon oʻgʻli
INTERNETDAN FOYDALANISH HUQUQINING KONSTITUTSIYAVIY HUQUQIY ASOSLARI: INTERNET TUSHUNCHASI 479-485

Xabibullayev Azizillo Lutfullo oʻgʻli
SUN'IY INTELLEKT VA INTELLEKTUAL MULK HUQUQI OʻRTASIDAGI MUNOSABATLAR VA HUQUQIY MUAMMOLAR 486-491

Toʻxtayev Oʻktamjon Zarifjon oʻgʻli
MURAKKAB ASHYOLARNING OʻZIGA XOS BELGILARI, ULARNING HUQUQIY VA FALSAFIY MOHIYATI 492-500

Yusupov Oʻktamboy
KORRUPSIYAVIY BITIM HAQIQIY EMASLIGINING FUQAROLIK-HUQUQIY OQIBATLARI 501-509

Murodxonov Muhammadnur
XALQARO HUQUQNING TADRIJIY RIVOJLANISHIDA FUNDAMENTAL ASARLARNING OʻRNI 510-518

Ёкубов Шухратжон, Эргашева Муниса
МОДЕРНИЗАЦИЯ СИСТЕМЫ МЕДИЦИНСКОГО ПРАВА В УЗБЕКИСТАНЕ: БАЛАНС МЕЖДУ МЕЖДУНАРОДНЫМИ СТАНДАРТАМИ И НАЦИОНАЛЬНЫМИ ОСОБЕННОСТЯМИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ 519-523

Qudratillayev Xazratali Zokirjon oʻgʻli
JINOIY FAOLIYATDAN OLINGAN DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHNI TERGOV QILISH SOHASIDA XORIJIY DAVLATLAR VAKOLATLI ORGANLARI BILAN HAMKORLIK MASALALARI 524-530

Umarov Abbosjon Asliddin oʻgʻli
SUGʻURTA INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY TAVSIFI 531-536

Хайдарова Хилола Анваровна
ПРАВО НА ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК СУБЪЕКТИВНОЕ ПРАВО ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ 537-542

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Ibraximov Sanjar Urunbayevich
AKMEOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA SPORTCHILARNING INDIVIDUAL XUSUSIYATLARI BILAN ZIDDIYATLI VAZIYATLARDAGI XULQ-ATVOR STRATEGIYALARI OʻRTASIDAGI OʻZARO BOGʻLIQLIGI 543-547

Karimov Akramjon Zaynobidinovich
RAQAMLI TRANSFORMATSIYALAR SHAROITIDA YOSHLARNING AXBOROT XAVFSIZLIGI MADANIYATI VA MEDIAIMMUNITETINI TA'LIM JARAYONLARI ORQALI SHAKLLANTIRISH MASALALARI 548-554

Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich
7-9 YOSHLI OʻQUVCHILARNING HARAKAT SIFATLARINI HARAKATLI OʻYINLAR VOSITALARI ORQALI RIVOJLANTIRISH 555-561

Karimov Qayum Mamashayevich
KOMPYUTERLI MATEMATIKA TIZIMLARINI OʻQITISHDA TARMOQ TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH 562-569

Xojimirzayeva Shaxnoza Shokir qizi
MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTI INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH JARAYONI 570-576

Qodirov Azamat Muxriddinovich
IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTABLAR YUQORI SINF O‘QUVCHILARINING INGLIZ TILI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA MATN O‘QISH MALAKASI VA KOMMUNIKATIV YO‘NALGAN O‘QISH MASHQLARINING AHAMIYATI XUSUSIDA 577-582

Тлеумуратова Абадан Бекбановна
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ 583-585

Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich
TALABALAR TA’LIMINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR 586-592

Mamaziyayev Oblaberdi
OLIY TA’LIMNING NEMIS TILI DARSLARIDA GRAMMATIK TARJIMA METODIDAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI 593-598

Isoqov Murod Madaminjonovich
YOSHLAR JAMOAT TASHKILOTLARIDA IJTIMOIY KAPITALNI SHAKLLANTIRISHNING ILG‘OR XORIJIY MODELLARI 599-605

Nasriddinova Hulkar Komiljonovna
BOSHLANG‘ICH SINFLARDA MATEMATIKANI O‘QITISHNING HOZIRGI HOLATI 606-610

Allayeva Hafiza Rustam qizi
BOSHLANG‘ICH SINFDA O‘QITISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH USULLARI 611-614

Raxmonberdiyeva Oygul Rayimjonovna
AKADEMIK QALAMTASVIR MASHG‘ULOTLARIDA TALABALARGA INSON PORTRETINI ISHLASH METODIKASI 615-621

Xo‘jaqulov Ro‘zibek Ilhomjon o‘g‘li
BO‘LAJAK TASVIRIY SAN’AT O‘QITUVCHILARIDA KASBIY KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA RANGTASVIR FANINING AHAMIYATI 622-625

Elova Sitora Axmatkulovna
QISQA MASOFALARGA YUGURUVCHILARNI TEXNIK TAYYORGARLIGINI SHAKLLANISH DARAJASI 626-629

SCIENCE PROBLEMS.UZ

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari
Actual Problems of Humanities and Social Sciences
Volume 5 | Issue 2 | 2025
ISSN Online: 2181-1342

Received: 25 January 2025
Accepted: 1 February 2025
Published: 10 Feburary 2025

Article / Original Paper

THE MUTUAL INFLUENCE AND INTERACTION BETWEEN THE CIVILIZATIONS OF CENTRAL ASIA AND THE CULTURES OF THE ARAL SEA REGION

Matyakubov Khamdam Khamidzhanovich,
Associate Professor, Department of History,
Urgench State University, PhD.
E-mail: hamdamtarix@gmail.com

Abstract. The article examines the processes of early state formation and urban culture development in Central Asia, as well as the cultural-economic connections between the southern regions — Bactria and Margiana — and the northern steppe territories. Special attention is given to the architectural features of the Northern Tagisken mausoleums and examples of interaction between nomadic pastoralists and settled agricultural communities.

Keywords: Central Asia, Bactria, Margiana, Northern Tagisken, Khorezm, Kuzaliqir culture, architecture, pastoral culture, migration.

MARKAZIY OSIYO SIVILIZATSIYALARI VA OROLBO'YI HUDUDIDAGI MADANIYATLAR O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR VA HAMKORLIK

Matyakubov Xamdam Xamidjanovich,
Urganch davlat universiteti,
Tarix kafedrasi dotsenti, PhD

Annotatsiya. Maqolada Markaziy Osiyodagi ilk davlatchilik va shaharsozlik madaniyati shakllanish jarayonlari, janubiy hududlar – Baqtriya va Marg'iyona sivilizatsiyalari hamda ularning shimoliy dasht hududlari bilan o'zaro madaniy-iqtisodiy aloqalari tahlil qilingan. Xususan, Shimoliy Tagisken maqbaralarining me'moriy xususiyatlari, dasht chorvadorlari va janubiy dehqonchilik madaniyatlari o'rtasidagi hamkorlik misollari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: Markaziy Osiyo, Baqtriya, Marg'iyona, Shimoliy Tagisken, Xorazm, Ko'zaliqir madaniyati, me'morchilik, chorvadorlar madaniyati, migratsiya.

DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I2Y2025N02

Kirish. Markaziy Osiyoning janubida joylashgan tarixiy-madaniy hududlar – Marg'iyona va Baqtriya – miloddan avvalgi III ming yillikning oxirlariga kelib, rivojlangan shaharsozlik madaniyati, davlatchilik va sivilizatsiya darajasiga erishgan. Bu hududlar janubiy vohalar bilan o'zaro aloqador bo'lib, iqtisodiy, madaniy va texnologik jihatdan rivojlanishda muhim rol o'ynagan. Shu davrda, ayniqsa, madaniy aloqalar va o'zaro ta'sirning yaqqol namunalari sifatida shimoldan janubga tomon mineral xomashyo va tayyor mahsulotlar harakati kuzatilgan.

Adabiyotlar tahlili. M.P.Gryaznov va M.A.Itinaning ilmiy ishlari Shimoliy Tagisken arxitekturasida janubiy sivilizatsiyalarning ta'sirini ochib bergan. Ayniqsa, xom g'ishtdan bino

qurish va murakkab me’moriy loyihalarning amalga oshirilishi janubiy dehqonchilik vohalarining bilim va tajribasi asosida tushuntirilgan. Baqtriya va Marg‘iyona hududlaridagi arxeologik topilmalar, masalan, Gonur, Sopollitepa va Jarqo‘ton kabi inshootlar, bu madaniy o‘zaro ta’sirlarning ko‘lamini yoritadi.

Metodologik asoslari. Maqbaralar va ularning atrofidan topilgan buyumlar morfologik va texnologik jihatdan o‘rganilib, ularning ishlab chiqarish usuli va kelib chiqish manbalari aniqlangan. Bu madaniy va texnologik almashuv jarayonlarini tushunishga imkon beradi.

Tahlil. Mil. avv. III ming yillikning oxirlariga kelib, Markaziy Osiyo janubidagi, ilk yozma manbalarda Marg‘iyona va Baqtriya deb atalgan tarixiy-madaniy viloyatlari o‘z taraqqiyotida shaharsozlik madaniyati, davlatchilik va sivilizatsiya darajasiga erishgan. Ular shimoldan Amudaryo kesib o‘tgan Qoraqum va Qizilqum sarhadlari, dasht hududlari bilan chegaradosh bo‘lgan.

So‘nggi bronza davrida, Xorazm vohasida chorvadorlar madaniyati rivojlangan paytda, janubiy viloyatlar bilan aloqalarni alohida arxeologik topilmalar asosida kuzatish mumkin. Bundan voha manzilgohlaridan topilgan kulolchilik charxida ishlangan sopol idishlar va bronza buyumlari guvohlik beradi.

Shuni ta’kidlash joizki, Baqtriya va Marg‘iyonada ishlab chiqarilgan sifatli sopol idishlar hamda lojuvard (la’ldan) va feruza kabi mineral toshlardan yasalgan marjonlar Ural dashtlari, Markaziy va Sharqiy Qozog‘iston chorvadorlarning manzilgohlarida aniqlangan [2, c. 61-63]. O‘z navbatida shimoliy dashtlar orqali Ural tog‘i konlaridan qazib olingan mis va qalay ma’dani ashyosini hamda chorvadorlar ustaxonalarida bronzadan ishlangan tayyor mahsulotlar – qurol-yarog‘lar va bezaklar janubga olib kelingan [1, c. 107-133].

Shunday qilib, dasht chorvadorlari va o‘troq dehqonchilik aholisi o‘rtasida ayirboshlash, iqtisodiy aloqalar yo‘lga qo‘yilgan. Uzoq masofadagi ayirboshlash – savdo munosabatlari tinch sharoitda amalga oshirilib, janubiy va shimoliy o‘lkalar aholi vakillarining bir-birining yashash joylariga kirib kelishi natijasida xo‘jalik, ishlab chiqarish va madaniyat sohalarida erishilgan yutuqlar bilan almashish imkoni yuqori bo‘lgan. Shuningdek, u yoki bu aholi guruhlarining o‘zga hududlarda ma’lum muddat davomida yashab qolganligi ehtimoldan holi emas.

Qayd etilgan holatlar, Quyi Sirdaryo havzasidagi Inkardaryo sohilida joylashgan Shimoliy Tagisken maqbaralarining paydo bo‘lishi muammosiga tegishlidir. Ular so‘nggi bronza davridan ilk temir asriga o‘tish bosqichi, mil. avv. IX-VIII asrlarda xom g‘ishtdan qurilgan, tashqi ko‘rinishida to‘rtburchak va halqasimon maqbaralar bo‘lgan. Bu maqbaralarga o‘xshash dafn inshootlari dasht chorvador qabilalari yoyilgan hududlarda bino qilinmagan. Shu jihatdan Shimoliy Tagisken arxitekturasi Markaziy Osiyoning dashtlarida noma’lum binokorlik an’analarini namoyish etadi.

Dastlab S.P.Tolstov, Shimoliy Tagisken maqbaralari ichida aniqlangan sopol idishlar va bronza o‘q uchlarining tahlili asosida, ushbu topilmalarni so‘nggi Andronovo madaniyati hamda mil. avv. IX-VIII asrlarga oid Markaziy Qozog‘istondagi Begazi va Dandiboy mozor qo‘rg‘onlaridan topilgan arxeologik materiallarning yaqin, o‘xshash belgilarini qayd etgan [10, c. 85]. Shu qatorda inshootlar qurilishida xom g‘ishtning ishlatilishi va dafn jihozlari ichida kulolchilik charxida yasalgan sopol idishlarning mavjudligini janubiy sivilizatsiyalarning qattiq madaniy ta’siri sifatida izohlangan [12, c.86].

Dasht madaniy belgilari faqat qo‘lda ishlangan sopol idishlarda va ayrim bronza buyumlarida ifodalangan. Janubiy an’analari esa murakkab arxitektura tarhida, qurilishning

tuzilishi va materiallarida (xom gʻisht, loy suvoq), ayrim bronza bezaklari va kulolchilik charxida ishlangan sopol idishlarda namoyon boʻlib, bularning barchasi dasht chorvador madaniyatlariga xos boʻlmagan.

M. P. Gryaznov, xususan, bu maʼlumotlarni hisobga olib, Shimoliy Tagisken maqbaralarning binokorlari, janubiy dehqonchilik vohalari bilan madaniy aloqalar natijasida, mahalliy aholidan xom gʻishtning yasash usulini va binokorlik bilimlarini olib oʻzlashtirgan deb yozgan [4, c. 238].

Xuddi shunday, M. A. Itina, janubiy sivilizasiyalar va Orolboʻyi madaniyatlarining oʻzaro aloqalariga murojaat qilib, Quyi Sirdaryodagi Shimoliy Tagisken maqbaralarining qurilishini janubiy sivilizasiyalar va Orolboʻyi madaniyatlarining oʻzaro aloqalarini, dasht hududlaridagi Baqtriya madaniy taʼsiri bilan bogʻlanib talqin qilindi [5, c. 134].

Natijalar. Ayrim mehnat qurollari, sopol idishlar va bezaklarni taqlid qilib, yaʼni oʻxshatib yasash mumkin. Misol tariqasida, Qozogʻiston dashtlarida joylashgan bronza davriga oid mozor qoʻrgʻonlaridan Baqtriya kulolchiligiga xos boʻlgan vazasimon idishlarga oʻxshash sopollar topilgan [11, c.80-87]. Lekin, dasht kulollari tomonidan tasma uslubida qoʻlda yasalgan idishlar, Baqtriya kulolchilik buyumlariga nisbatan sifat jihatdan ancha qoʻpol boʻlib, muvaffaqiyatsiz taqlid qilingan.

Shu bois, chorvador binokorlari tomonidan qurilish texnikasi va binokorlikning geometrik mutanosibligini birdaniga oʻzlashtirish, ular uchun shubhasiz, ogʻir masala boʻlgan.

Birinchidan, Shimoliy Tagiken maqbaralari, dashtlardagi yagona, betakror inshootlardir. Ikkinchidan, ular orasida katta dumaloq imoratlarning diametri 25 metrni va toʻrtburchak maqbara devorlarning uzunligi 18 metrni tashkil etib, maqbara devorlarining qalinligi 4 metrga teng edi, shu sababdan, qadimgi davrda uning balandligi 6-8 metrga yaqin boʻlganligi ehtimoldan holi emas. Baʼzi maqbaralarning ichida xom gʻishtdan terilgan ustunlarning qoldiqlari bor, boshqalarida esa yogʻoch ustunlar oʻrnatish uchun chuqurchalar oʻyilgan [6, c. 16].

Shimoliy Tagisken arxitektura yodgorliklarining shunday mukammal tasvirlashning sababi shuki, bu murakkab dafn inshootlarini bunyod etishda, binokorlar meʼmoriy usullariga oid maxsus amaliy bilimlar, tajriba va koʻnikmalarga ega boʻlishlari lozim edi. Mazkur muammoni ochib berish jarayonida, shuni taʼkidlash lozimki, mil. avv. IX-VIII asrlarda Orolboʻyida Amirobod madaniyati urugʻdoshlik jamoalari sodda turar joylarda – yogʻoch ustun – sinchli tuzilishidan iborat, tomi va yon tomonlari qamish bilan berkitilgan yarim yertoʻlali kulbalarda yashaganlar. Bunday kulbalarning qurilishi oddiy usullarga asoslangan hamda ogʻir mehnat va koʻp vaqt talab qilmagan. Biroq, xom gʻishtdan bino qurish, avval rejalashtirilgan inshootning balandligiga koʻra, uning devorlari qalinligini aniqlash va ularni gʻishtdan toʻgʻri terib koʻtarish, xonalarning katta kichikligini belgilash va eshik joylari orqali bir-biri bilan bogʻlash, bino tomini berkitish hamda boshqa talablar arxitektura tuzilishi tizimiga doir bilimlardan foydalanish kerak boʻlar edi.

Ushbu mavzu davomiga tegishli, shuni ham aytish mumkinki, madaniy aloqalar va turli sohalariga oid yutuqlarning yoyilishi natijasida turlicha hunarmandchilik buyumlari – bezaklar, taqinchoqlar va qurollar yoki qandaydir nodir narsalar boshqalardan olib oʻzlashtirilgan hamda oʻxshatib yasalganligi maʼlum.

Ammo, qadimda saroy, ibodatxona, maqbara va mudofaa devorlar kabi yirik meʼmoriy inshootlarning, ular avval maʼlum boʻlmagan hududlarda vujudga kelishi, koʻp holatlarda

maxsus bilimlarga ega binokor ustalarning dastlab arxitektura ixtiro qilingan markazlardan yangi erlarga koʻchib kelishi yoki majburiy koʻchirilishi oqibatida paydo boʻlgan. Demak, madaniy yangiliklarning keng miqyosda tarqalishida vaqtincha va doimiy ravishda amalga oshirilgan migratsiyalar – koʻchib kelish jarayonlari ham muhim ahamiyatga ega boʻlgan.

Misol tariqasida, Margʻiyona va Baqtriya hududlarida bronza davri aholining tashqi migratsiyalari tufayli, ilk davlatchilik tizimi va shaharsozlik madaniyati tashkil topib, xom gʻishtdan uy-joy, hunarmandchilik ustaxonalar, mudofaa devorlar, saroylar va ibodatxonalar qurilgan [9, c. 162]. Gonur, Dashtli, Sopolli va Jarqoʻton kabi yodgorliklarda aniqlangan meʼmoriy inshootlarning bunyod etilishi paytida kelgindi binokor – ustalar, ular ilgari yashagan oʻlkalarida qoʻllanilgan qurilish usullaridan foydalanishgan [8, c. 64].

Margʻiyona va Baqtriya ilgʻor madaniy anʼanalari rivojlangan, meʼmoriy-binokorlik, texnologik va iqtisodiy yutuqlarning markaziga aylanib, bu erdan madaniy yangiliklar qoʻshni hududlarga tarqala boshlagan. Shu tariqa, Shimoliy Tagisken maqbaralarning baqtriyalik binokor –ustalari tomonidan qurilishning ehtimoli yuqoridir.

Janubdan Buxoro va Xorazm vohalariga soʻl sohil Amudaryo boʻylab yoʻnalishida, daryoning oʻrta qismidagi qirgʻoqboʻyi erlarida, mil. avv. X-VIII asrlarda dumaloq tarhiga ega Odoytepa qalʼasi qurilib, shu istehkomga Baqtriya-Margʻiyona aholisi vakillari asos solishgan [7, c. 27-54]. Ular Quyi Zarafshon vohasi orqali Quyi Sirdaryo havzasiga koʻchib borishi va Tagisken maqbaralarini qurishlari mumkin edi.

Xulosa. Ushbu mavzuga oid “madaniy taʼsir” gʻoyasidan tashqari boshqa muqobil qarashlar ilgari surilmagan, shu boisdan masalani yechishda, migratsiya variantini isbotlab berish oʻz dolzarbligi bilan ajralib turadi, chunki qadimgi Xorazm tarixiga tegishli bu muammoning navbatdagi davrga doir davomi bor. U Xorazm vohasida, mil. avv. VII asr oxirlarida Koʻzaliqir madaniyatining paydo boʻlishi masalasi bilan bogʻlangan.

Koʻzaliqir ichki qalʼa va uning tevaragida “past shahar” tarkibiy qismlaridan iborat boʻlib, umumiy mudofaa devorlari bilan oʻrab olingan. Ichki qalʼa qismida katta meʼmoriy majmuasi qoldiqlari aniqlangan. Inshoot alohida ustunli zallar va xoʻjalik xonalari hamda keng hovlini oʻz ichiga olgan. Hovli boʻylab xom gʻishtdan qurilgan supalar va gʻishtli koʻtarma – taxt joyi mavjud, roʻparasida esa olov yoqish uchun otashkada bunyod etilgan. Saroyga oʻxshash ushbu binoda, don mahsulotlarini saqlash uchun moʻljallangan ikkita omborxona qazib ochilgan [3, c.150-173].

Koʻzaliqirning mudofaa devorlari paxsa va xom gʻishtdan qurilgan va har 30 metr masofada u yarim dumaloq burjlar bilan mustahkamlangan. Ularning ichki xonalaridan uchta toʻgʻriburchak shinaklardan oʻq otish mumkin boʻlgan.

Koʻzaliqir madaniyati oʻzidan ilgari oʻtgan Amirobod va zamondosh boʻlgan ilk saklar madaniyatlaridan keskin farqlanib, Xorazm vohasida mutlaq yangi madaniy anʼanalarini namoyish etadi. Mazkur yangiliklar turar-joylar, yirik inshootlar va mudofaa devorlar qurilishida paxsa va xom gʻishtning ishlatilishida, temirdan mehnat qurollari va qurol-yarogʻlarining ishlab chiqarilishida, xamda kulolchilik charxida sopol idishlarning yasalishida oʻz aksini topgan. Binokorlik, meʼmorchilik va hunarmandchilik sohalarida turlicha koʻrinishdagi yangiliklarning tatbiq etilishi natijasida, vohada moddiy madaniyat ravnaq topishi uchun qulay muhit yuzaga kelgan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Аванесова Н. А. Проявление степных традиций в Сапаллинской культуре // Цивилизации и культуры Центральной Азии в единстве и многообразии. – Самарканд-Ташкент, 2010. – С. 107-133.
2. Аскаров А. К вопросу о взаимоотношениях населения степей Евразии и Южного Турана в эпоху бронзы // Культуры азиатской части Евразии в древности и средневековье. – Самарканд. 2021. – С. 61-63.
3. Вишневская О. А., Рапопорт Ю. А. Городище Кюзели-гыр. К вопросу о раннем этапе истории Хорезма // ВДИ. – М., 1997. № 2. – С.150-173.
4. Грязнов М. П. Тагискен-усыпальница вождей //Средняя Азия в эпоху камня и бронзы. –М. – Л.: “Наука”, 1966. – С. 238.
5. Итина М. А. Взаимодейтсвие земледельческих цивилизаций Средней Азии с их «варварской» периферией в эпоху бронзы // Древние цивилизации Востока. – Ташкент: “Фан”, 1986. – С. 134.
6. Кузьмина Е. Е. Кубкообразные сосуды Казахстана эпохи поздней бронзы // В глубь веков. – Алма-Ата: “Наука”, 1974. – С. 16.
7. Пилипко В. Н. Древнее городище Одей-депе на среднем течении Амударьи // Каракумские древности. – Ашхабад, 1979. Вып VIII. – С. 27-54.
8. Сагдуллаев А. С. Этнокультурные процессы в Средней Азии в древности // Қадимги давлатчилик ва урбанизация (тарихий лавҳалар). – Тошкент: “Mumtoz soʻz”, 2010. – С. 64.
9. Сарианиди В. И. Древности страны Маргуш. – Ашхабад: “Ылым”, 1990. – 316 с.: Аскаров А. А., Ширинов Т. Ш. Ранняя городская культура эпохи бронзы Средней Азии. – Самарканд, 1993. – 162 с.
10. Толстов С. П. По древним дельтам Окса и Яксарта. – М. Изд-во вост. лит., 1962. С. 85.
11. Толстов С. П. По древним дельтам. – М. Изд-во вост. лит., 1962. С.80-87.
12. Толстов С. П. По древним дельтам. – М. Изд-во вост. лит., 1962. С.86.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).